

9. Вершинська О.Н. Адаптація суспільства до нових інформаційних технологій: нові можливості і нова соціальна нерівність. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iis.ru/infosoc>.

10. Парінов З.І., Яковлева Т.І. Економіка 21 століття на базі Інтернет-технологій – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://econom.nsc.ru/ieie/main.htm>.

УДК 339.72(045)

ТЕРОН І.В.,

Інститут демографії та соціальних досліджень
ім.М.В. Птухи НАН України, с.н.с., к.е.н.

ДОАН Ф.Ч.,

Університет економіки та права «КРОК», студент

ФОРМИ МІЖНАРОДНИХ РОЗРАХУНКІВ ТА КРИТЕРІЇ ЇХ ВИБОРУ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню та аналізу операцій по міжнародних розрахунках, їх особливості, порядку здійснення, їх переваг та недоліків з погляду експортерів та імпортерів.

Ключові слова: міжнародні розрахунки, зовнішньоекономічні операції, інкасо, акредитив.

Аннотация. Статья посвящена исследованию и анализу операций по международным расчетам, их особенностям, порядку осуществления, их преимуществ и недостатков с точки зрения экспортеров и импортеров.

Ключевые слова: международные расчеты, внешнеэкономические операции, инкассо, аккредитив.

Annotation. The article under review and analyze transactions on international payments, their features, the exercise, their advantages and disadvantages in terms of exporters and importers.

Keywords: international payments, foreign trade operations, collection, letter of credit.

Постановка проблеми. Активна участь України в сучасних умовах, в міжнародній торгівлі пов'язана із значними перевагами: воно дозволяє ефективніше використовувати наявні в країні ресурси, залучитися до світових досягнень науки і техніки, а також повно і різноманітно задовольняти потреби населення. У зв'язку з цим значний інтерес представляє вивчення форм міжнародних розрахунків вживаних при експорті та імпорті товарів, як їх переваг, так і недоліків. Особливу значущість ці питання мають для України і інших країн, орієнтованих на активну участь в міжнародній торгівлі товарами. Появи і подальші зміни в міжнародних розрахунках пов'язані з розвитком і інтернаціоналізацією товарного виробництва і звернення. У них відбивається відносна відособленість руху грошей в міжнародному обороті через неспівпадіння періодів виробництва і реалізації товарів, віддаленість ринків збуту. Міжнародні розрахунки охоплюють розрахунки по зовнішній торгівлі товарами і послугами, а також некомерційними операціями, кредитами і руху капіталів між країнами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та не вирішені раніше частини загальної проблеми. Українські науковці Б. Івасів [3], М. Наконечний [2], Л. Руденко [6] в своїх працях розглядають міжнародні розрахунки переважно з організаційно-технічної точки зору, надаючи практичні рекомендації щодо використання окремих форм міжнародних розрахунків. Більш широке та значне наукове висвітлення міжнародних розрахункових операцій надано в роботах російських вчених Д. Михайлова [4], В. Слепцова, А. Голубович, А. Сфремова, в роботах яких розглядаються як теоретичні, так і практичні аспекти використання різних форм міжнародних розрахунків при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Разом з тим, динамічність інтеграції української економіки у глобальний економічний простір обумовлює поглиблення теоретичних аспектів критеріїв вибору форм міжнародних розрахунків як передумови забезпечення їх ефективності.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження та аналіз операцій по міжнародних розрахунках, їх особливості, порядок здійснення, їх переваги і недоліки з погляду експортерів і імпортерів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Еволюція міжнародних розрахунків відображає розвиток міжнародних відносин, валютних систем, фінансових ринків, у тому числі ринку фінансових послуг. Слід підкреслити, що на сучасному етапі міжнародні розрахунки є об'єктом державного регулювання, яке здійснюється за кількома напрямками. Держава впливає на систему розрахунків, оскільки нерідко сама бере в них участь; законодавчо регламентує, періодично вводячи певні валютні обмеження, створюючи органи валютного контролю тощо; впливає на розрахунки через систему міжнародних організацій.

Принагідно зазначити, що вибір конкретної форми розрахунків за зовнішньоторговельним контрактом визначається за угодою сторін та фіксується в умовах контракту. Науковці виокремлюють такі основні види організації міжнародних розрахунків:

- розрахунки через організацію кореспондентських відносин між комерційними банками;
- розрахунки через кореспондентські рахунки, що відкриваються в установах центральних банків. Як правило, це повні розрахунки, що виконуються індивідуально, на валовій основі, їх можна характеризувати як платежі брутто;
- розрахунки через клірингові установи. Це розрахунки, або платежі, нетто [5].

Для здійснення міжнародних розрахунків уповноважені банки використовують свій закордонний апарат (філії, відділення, дочірні банки) та кореспондентські відносини з іноземними банками. В основу міжнародних розрахунків покладено рух товарно-розпорядчих документів та операційне оформлення платежів.

Міжнародні розрахунки здійснюються переважно у безготівковій формі шляхом відповідних записів на банківських рахунках в уповноважених банках; вони безпосередньо пов'язані з обміном валют

Форми розрахунків – це види носіїв боргових зобов'язань на гроші, які відрізняються структурою документів, порядком оформлення, правилами їх руху за схемами документообігу, засобами захисту та підтвердження дійсності, кредитовим чи дебетовим характером дії.

У практиці міжнародних розрахунків існує три способи платежу: платіж готівкою; авансовий платіж; платіж у кредит.

Загальну характеристику розрахунків за допомогою інкасо наведено в таблиці 1. Вважаємо за доцільне підкреслити, що інкасо є формою розрахунків, яка об'єктивно вигідніша насамперед покупцю — імпортеру. Він реалізує платіж, акцептує тратту та майже одразу отримує відвантажений товар у своє повне розпорядження.

Таким чином, йому не треба відволікати та заморожувати кошти з активного обороту заздалегідь, як це виконується при переказі чи акредитивній формі розрахунків.

Таблиця 1

Загальна характеристика розрахунків за допомогою інкасо

Переваги	Недоліки	Умови найчастішого використання
<p><i>Для експортера:</i> це досить нескладна та недорога форма розрахунків; можливість організації зберігання, страхування та перепродажу товару інкасуєчим банком у випадку неплатежу тратти; документи на товар не переходять у розпорядження до реалізації ним акцепту тратти.</p> <p><i>Для імпортера:</i> не потрібно заздалегідь відволікати кошти з активного обороту; можливість відстрочки платежу при домовленості з продавцем; імпортер має право відмовитись від акцепту тратти; можливість інспектування товару.</p>	<p><i>Для експортера:</i> немає гарантії платежу тратти; змішення витрат у випадку неакцепту тратти; значний розрив у часі між відвантаженням товару та отриманням платежу тратти, що уповільнюють обіговість коштів продавця.</p> <p><i>Для імпортера:</i> неможливість отримати документи на товар у своє повне розпорядження до акцепту тратти; зіпсування репутації імпортера у випадку необґрунтованої відмови від платежу тратти; можливість відкриття кримінальної справи у випадку несплати акцептованої тратти.</p>	<p>продавець та покупець достатньо довіряють один одному; можливість та бажання покупця виконати акцепт не викликають сумнівів; товар, що постачається не виготовлено в єдиному екземплярі; політичні, економічні і законодавчі умови в країні імпортера стійкі та стабільні; країна імпортера не накладає обмежень на імпорт та відповідні ім валютні платежі.</p>

Джерело: [2].

Банки при документарному інкасо не беруть на себе зобов'язань здійснити платіж. Їх відповідальність зводиться здебільшого до переказування і вручення документів проти сплати чи акцепту, але без власного зобов'язання здійснити платіж, якщо покупець не виконає або не зможе виконати своїх зобов'язань за інкасо. Завдяки меншій формальній строгості ця послуга пов'язана з меншими витратами і є більш гнучкою. Оскільки при документарному інкасо продавець до моменту відвантаження товару ще не може бути впевнений у тому що покупець дійсно зробить платіж, документарне інкасо рекомендується для здійснення платежів у таких випадках:

- продавець повністю довіряє покупцеві і впевнений, що останній оплатить відвантажені товари і надані послуги;
- політичні, економічні та правові умови в країні покупця вважаються стабільними;
- країна-отримувач не має імпортних обмежень (наприклад, валютний контроль), або вона надала всі необхідні дозволи.

Позитивно характеризують документарне інкасо простота здійснення операції, невеликі витрати, а також можливість вручити покупцеві документи проти одночасної сплати належної суми. Негативно характеризується документарне інкасо тим, що якщо покупець відмовиться оплатити документи, пошук іншого покупця або транспортування товару назад супроводжується істотними втратами.

Виокремимо критерії вибору акредитивної форми розрахунків. Важливим, з нашої точки зору є те, що, з одно-

го боку, така форма розрахунків гарантує вчасність і повноту платежу постачальникові за відвантажені товари чи надані послуги. Завдяки надійності платежу і більш швидкому одержанню експортної виручки Документальний акредитив являється найбільш вигідною формою розрахунків для експортера, завдяки. З іншого боку, вона сповільнює обіг (рух) коштів, тому що потребує депонування покупцем певної грошової суми ще до того, як відбувся акт купівлі-продажу товарно-матеріальних цінностей. Також акредитивна форма розрахунків є найскладнішою та найдорожчою, оскільки банки беруть високу комісію, яка складає близько 3,0 % суми платежу [17].

Однак, незважаючи на її досить високу вартість та труднощі при використанні, саме ця форма розрахунків привертає увагу багатьох підприємців своєю надійністю та безпечністю в умовах нестабільної економіки окремих країн та нинішньої потенційної ненадійності закордонних партнерів. Оскільки акредитивна форма розрахунків є найдорожчою серед інших форм міжнародних розрахунків, покупець відкриває акредитив не за своїм бажанням, а як правило, вимушено погоджується з цією формою розрахунків на вимогу продавця. Внаслідок цього частка акредитивів у міжнародній торгівлі значно менша, ніж частка інкасо та переказів. На жаль, мусимо зауважити, що акредитивна форма розрахунків у господарському обороті України обмежена і не дає належного економічного ефекту.

У контексті проблематики статті корисним є зауважити, що на вибір форм міжнародних розрахунків впливає низка факторів, серед яких виокремлюємо наступні:

- вид товару, що є об'єктом зовнішньоторговельної операції (форми розрахунків відрізняються при поставках машин і встаткування або, наприклад, продовольства); по поставках деяких товарів — деревини, зерна — застосовуються традиційні форми, вироблені практикою;
- наявність кредитної угоди;
- платоспроможність і репутація контрагентів по зовнішньоекономічних угодах, що визначають характер компромісу між ними;
- рівень попиту та пропозиції на даний товар на світових ринках.

У контракті обумовлюються умови й форми міжнародних розрахунків.

Найбільш поширеною й дешевою формою міжнародних розрахунків є банківський переказ, що являє собою доручення одного банку іншому виплатити визначену суму на прохання й за рахунок платника іноземному одержувачу (бенефіціару). Вибір валюти й форми розрахунків визначаються за узгодженням сторін і фіксуються в умовах контракту.

Із набуттям Україною незалежності дедалі більше вітчизняних підприємств виходить на зовнішній ринок. Знайти за кордоном партнера досить важко, але, якщо певні контакти встановлено, постає проблема розрахунків. Зазвичай іноземний партнер маловідомий, його фінансовий стан та надійність важко оцінити; це справедливо як для нерезидентів, так і з точки зору останніх — стосовно резидентів України. Тому, на нашу думку, бажано обрати таку форму розрахунку, яка незалежно від економічної та політичної стабільності країни-контрагента давала б змогу захистити інтереси як експортера, так і імпортера. Між іншим, слід урахувувати, що використання деяких форм розрахунків значно збільшує строк надходження коштів внаслідок тривалого документообігу, що в свою чергу, не задовольняє експортера.

Особливість міжнародних розрахунків, зокрема безготівкових розрахунків на українському ринку за експортно-імпортними операціями полягає у його вразливості до зовнішніх і внутрішніх економічних чи політичних змін через невпевненість у надійності вітчизняних банків.

Висновки. Від вибору форм і умов розрахунків залежать швидкість і гарантія отримання платежу, сума витрат, пов'язаних з проведення операцій через банки. Тому зовнішньоторговельні партнери в процесі переговорів погоджують деталі умов платежу і потім закріплюють їх в контракті.

При визначенні валютно-фінансових і платіжних умов контрактів виявляється протилежність інтересів експортера, який прагнути отримати максимальну суму валюти в найкоротший строк, і імпортера, зацікавленого у виплаті найменшої суми валюти, прискоренні отримання товару і відстроченні платежу до отримання виручки від його реалізації. Вибір валютно-фінансових і платіжних умов операцій залежить від характеру економічних і політичних відносин між країнами, співвідношення сил контрагентів, їх компетенції, традицій і звичаїв торгівлі даним товаром.

На стан міжнародних розрахунків комплексно впливають чисельні фактори: економічні і політичні відносини між країнами; стан країни на товарних та грошових ринках; ступінь використання та ефективність державних заходів щодо зовнішньоекономічного регулювання; валютне законодавство; міжнародні торгові правила та звичаї; регулювання міждержавних товарних потоків, послуг і капіталів; відмінності в темпах інфляції в окремих країнах; стан платіжних балансів; банківська практика; умови зовнішньоторгових контрактів та кредитних угод; конвертованість валют тощо.

Аналізуючи сучасний стан ринку міжнародних розрахунків можна зробити висновок, що:

- особливість українського ринку міжнародних розрахунків полягає у його вразливості до зовнішніх і внутрішніх економічних чи політичних змін через невпевненість у надійності вітчизняних банків;
- через брак практичного досвіду у цій галузі як перед банками, так і їхніми клієнтами постає ряд серйозних проблем, що призводить до різного роду помилок і затримок у розрахунках, а також ускладнюється ще й тим, що українські банки мають недостатню внутрішню інструктивно-методологічну базу.

Проте на сьогодні існує ряд проблем, що пов'язані з розвитком акредитивної форми розрахунків за експортно-імпортними операціями в Україні і які потребують негайного вирішення:

- при використанні акредитива виникає ряд труднощів організаційного плану вітчизняні банки мають невеликі розміри, вони мало відомі на світовому ринку;
- використання акредитива на сьогодні залишається дорогим задоволенням при міжнародних розрахунках;
- заборона використання при безготівкових розрахунках трансферабельного акредитива, що полегшує умови оплати.
- Для вирішення цих проблем серед можливих заходів, які б сприяли захистові вітчизняних підприємців та стимуляції розрахунків з використанням акредитива, було б доцільним:
 - використовувати схеми торгового фінансування, які пропонуються українськими банками;
 - дозволити переказ експортних акредитивів, відкритих на користь резидентів в іноземній валюті, іншим бенефіціарам, які також виступають резидентами України;
 - своєрідна спеціалізація одного з великих українських банків на проведенні міжнародних розрахунків із застосуванням саме акредитива.

Список використаних джерел

1. Береславська О.І. Складові та механізм стабілізації. Аналіз проблем фінансових ринків України / О.Береславська // Вісник НБУ. – № 6. – 2000.
2. Береславська О.І. Міжнародні розрахунки та валютні операції: Навч. посібник / Береславська О.І., Наконечний О.М., Пясецька М.Г. та ін; За заг. ред. М.І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2002. – 392 с.
3. Івасів Б.С. Міжнародні розрахунки: Підручник / Б.С.Івасів. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 223с.
4. Михайлов Д.М. Международные контракты и расчеты. / Д.Михайлов/ 2-е изд., Профессиональная практика, 2008. – 641 с.
5. Мороз А.М., Пуховкіна М.Ф. Національний банк і грошово-кредитна політика: Підручник. / А.Мороз. – К.: КНЕУ, 1999. – 368 с.
6. Руденко Л.В. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції: Підручник / Л.Руденко / Видання 2-ге, перероблене і доповнене. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 632 с.

УДК 339.9

ТИТОВА О.С.,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет ім. Вадима Гетьмана», аспірант
кафедри міжнародного менеджменту

ІННОВАЦІЙНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ У МІЖНАРОДНИХ РЕЙТИГОВИХ ОЦІНКАХ

***Анотація.** Проведено аналіз інноваційності українського бізнесу через призму показників міжнародних рейтингів та експертних оцінок. Виявлено проблеми реалізації інноваційних стратегій розвитку. Ідентифіковано складові процеси управління знаннями в корпораціях інноваційного типу.*

Ключові слова: глобалізація, глобальна корпорація, інноваційний менеджмент, інтелектуальні стратегії, глобальна конкурентоспроможність.

***Аннотация.** Проведен анализ инновационности украинского бизнеса через призму международных рейтингов и экспертных оценок. Выявлены проблемы реализации инновационных стратегий развития. Идентифицированы составляющие процесса управления знаниями в корпорациях инновационного типа.*

Ключевые слова: глобализация, глобальная корпорация, инновационный менеджмент, интеллектуальные стратегии, глобальная конкурентоспособность.

***Annotation:** An analysis of Ukrainian business innovation has been made through the prism of international rating data and experts' evaluation. Innovation development strategies implementation problems have been revealed. Knowledge management process components in corporations of innovation type have been identified.*

Key words: globalization, global corporation, innovative management, intellectual strategies, global competitiveness.

Актуальність проблеми і мета дослідження. Глобалізація динамізує науково-технологічні фактори економічної діяльності, генеруючи при цьому фундаментальні виклики для всіх її суб'єктів. У сучасному конкурентному бізнес-середовищі безперечним пріоритетом ефективного розвитку корпорацій є їхня здатність до постійних інновацій. Як правило, корпорації, що не приділяють інноваціям належної уваги, швидко втрачають свої позиції на ринку, про що переконливо свідчать як фундаментальні наукові дослідження, так і численні оцінки рейтинговими консалтинговими і аудиторськими компаніями відношення корпорацій до інновацій у різних країнах і регіонах світу.